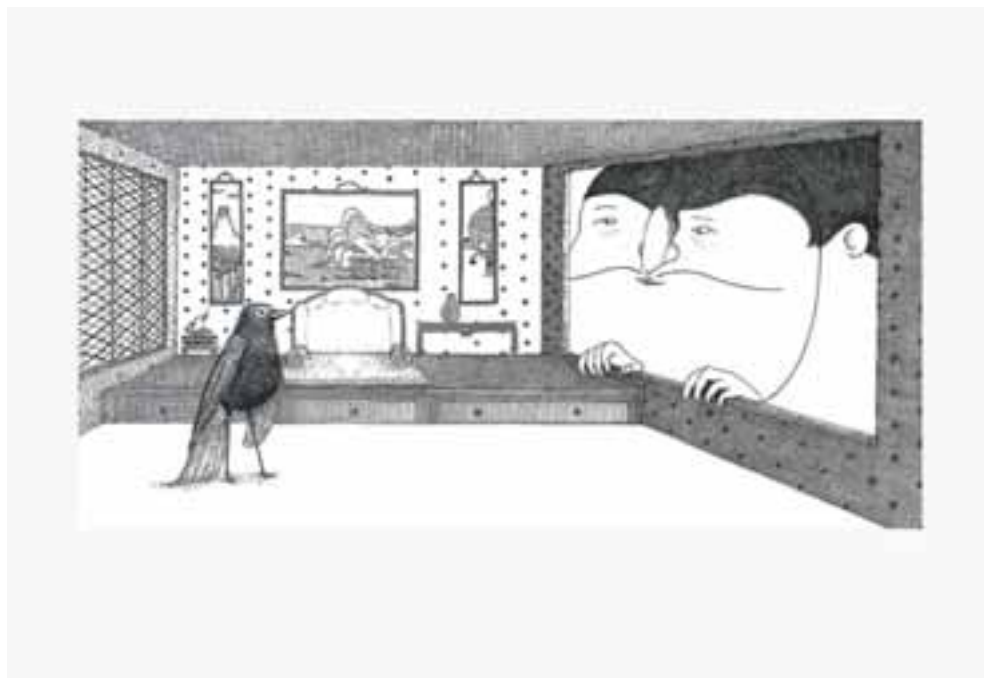

BILLUFESZT logó

Szabó Imola Julianna: Az aranyszörű csikó. (Csáth Géza nyomán Miklya Luzsányi Mónika), 2019.

Radványi Marianna: H. Ch. Andersen: A fülemüle. 2018–2019.

Szabó Imola Julianna

A MESÉS KÖNYVTEST

A könyvnek teste van. Karja és lába, feje, köldöke, bőre és hajszálai. Szülei, akik világra hozták. Elárulhat vagy éppen burokban nőhet fel. Elkerülheti vagy megtalálhatja a helyét, az olvasóját. Lehet romantikus, tudományos vagy éppen ismeretterjesztő. Előregedhet, és idők otthonában tengetheti megsárgult éveit. Akad amelyik világkörüli utat jár be, hírnevet szerezve ezzel szerzőjének. Sosem tökéletes, mindig vannak benne rejtett hibák. És nem kevesebbet számít, hogy kik bábáskodnak a születésénél, mint egy újszülöttnél. A szerzői mű a magja, de kert, víz, föld és napfény nélkül csupán elhaló szövegtest marad a mondatok láncolata. Összehangolt csapatmunka egy kiváló könyvtest létrejötte.

„... pontosan annyira szeretlek, mint amennyire a sőt is szeretem”¹

Mi teszi lehetővé egy kiváló könyvtest létrejöttét? Mi befolyásolja a születését? Az értő és érzékeny olvasó? Aki megveszi? Akit érdekel? A szerző? A tervező?

Az olvasóvá nevelés mellett a vizuális érzékenyítés is fontos lenne. A gyerekkori élénk fantázia hamar kezd el sablonosan és sekélyesen működni, ha az iskola meghatározott keretek közé szorítja, és preconcepciók mentén értékeli, esetenként degradálja. Ezután már csak egy lépés, amikor szűk és kopott keresztmetszeten keresztül kezdi el nézni a képzőművészeti alkotásokat az amúgy nyitott korban lévő fiatal. Sablonos és skatulyás verselemzési módszerekkel, hamis címkékkal és a társadalmi elvárásokkal igen hamar húzódik vissza a kreatív

elme csápjá. Jobb esetben elkezdi „magának” írni, olvasni, rajzolni.² Rosszabb esetben örökre elnyomja sajátos látásmódját. Nem is csoda, hogy ezek után sérült és műanyag hálóval indul neki a „könyvpiacnak”, ahol nagy valószínűséggel csalódnai fog. Nem fogja észrevenni a könyv narratívája és a borító közti cinkos összekacsintást, nem fogja értékelnai a finom és kézműves grafikát vagy tipográfiát, nem fogja érteni egy adott kortárs mű korszakosságát, különlegességét.

A tanárok, a kiadók és a szülők ez ellen küzdenek, és a leghatékonyabban a gyermekkönyveken keresztül érhetnek célba. A legfogékonyabb időszakban tudnak jól hatni a fiatal olvasókra.³ Itthon egyre színesebb és progresszívabb a paletta, ami nagyon jó hír a könyvnek, az olvasóknak és a jövő generációinak. Sok izgalmas és minőségi fordítás, hazai kortárs könyv közül lehet csemegézni, korosztályok szerint. Olvasóklubok⁴, könyvtári játékok segítenek ebben az iskolai kereteken belül és kívül. Múzeumi beavató programok és kreatív foglalkozások orientálják az érdeklődőket.

„Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl volt egy király”⁵

A művészet szabadsága felett ül a nagy király: a finanszírozás. Hol rövidebb, hol hosszabb láncon tartja, de el sosem engedi. A koronás uralkodó, aki a papír grammjáról, a nyomdai négy színről dönt: a pénz. Ebbe a titkos és sötét birodalmi kamrába a fogyasztók a legkevésbé sem látnak bele. Nekik csak egy végösszeg marad a könyvlap hátoldalán, és jó esetben a felismerés, hogy miért anny

1 A legkisebb királylány meséje (népmese)

2 Szerencsére sok pályázat célozza meg ezeket a fiatalokat, akik a tanórákon kívül rendkívül aktívak.

3 Saját tapasztalataim alapján a gyerekek igenis olvasnak. Jó könyveket és izgalmas témákat nagyon lelkesen olvasnak. Érdeklő őket a képzőművészet, és nem csupán a modern világ technikai vívmányaival köthetők le.

4 Például a Kaméleon Olvasóklub, ami illeszkedik a tananyaghoz

5 A hajnalközöttő királyfi (népmese)

Kindli Csenge: *Szígi Máriáról – Történetek úkunokáktól, unokáktól, gyermekektől és egy sógortól.* Berlin, 2016.

az amennyi. Akiben van egyfajta vágyakozás az igazán szép és designos könyvek iránt, az egy idő után megtalálja magának a „termékeit”, és fel is méri, hogy ez is egyfajta ipar, és olykor ugyanakkora a differenciál két könyv, mint az északi bútorgyártó márka terméke és a helyi manufaktúra kézműves tárgya között. De ezt a különbséget nem mindenki fizetheti meg. Mint ahogy nem mindegyik könyv „érdemli meg” ezt a fajta csomagolást és kivitel. Nem igényli tartalma az ekkora befektetést, főleg ha a piacra bocsátónak folyamatosan mérlegelnie kell azzal a kockázattal, hogy a könyv nem biztos hogy sikeres lesz. Nem biztos, hogy képes lesz legkisebb királyfiként meghódítani magának a birodalmat. Ez talán a szerzőknek fáj a leginkább, akik nem értik, hogy nekik miért nem kemény táblás, miért nem lakkozott a kötetük, miért nem hatezres példányszámban⁶ jelenik meg. És az illusztrátornak, aki hatalmas és nagy lélegzetű terveit kényszerül

sokszor minimális méretre kicsinyíteni, akár pár karcsú oldalpárba összesűríteni. Alkalmazott művészetként pedig a kompromisszumok megjósolhatóak. És lehet, hogy meglepő, de sok esetben a könyv javát és sikerét szolgálják.

„Színarany edényekkel terítettek neki, számtalan étel és ital párolgott előtte a dúsán megrakott asztalon.”⁷

Egy rutinos tervezőgrafikus már előre tudja, hogy mennyire engedheti szabadon a képzeletét. Meddig nyújtózhat (az elején még láthatatlan) takarója alatt a nyomdába adásig. A számok makacs dolgok, és kötik a kreatív elmét. A design shortlisteken szereplő könyvek nagy része kompromisszumok nélküli, komoly anyagi befektetéssel létrehozott könyvtárgy. Minőségi és drága papír, stancolt borító, vastag és színes belív.⁸ Lakkozott tipográfia és

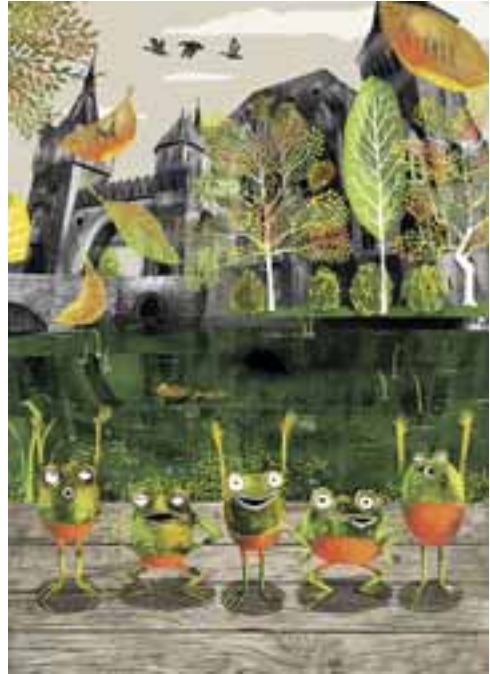
6 A kis példányszámú mezőnyben a kortárs líra sajnos előkelő helyet foglal el.

7 *A legkisebb királynő meséje* (népmese)

8 Ezekre a listákra alapvetően albumok, szakácskönyvek és gyűjteményes kiadások kerülnek, szépirodalmi művek ritkábban.

Ferth Tímea: *Bojti Anna: Éjszaka az állatkerben*. Pozsonyi Pagony, 2019.

Nagy Norbert: *Kiss Noémi: Lámpaalító Pötyös néni*. Pozsonyi Pagony, 2018.

fényképek. Titkon minden tervező ilyen szabad térről álmodik. Gyakorlatilag a külföldi pályázatok és a szaktantárgyi vizsgamunkák jelentik azt a terepet, ahol ennyire szabadon, költségnehezségek nélkül álmodozhatnak a tervezők. Mert hát az illusztrált könyveknél a határ ténylegesen a csillagos ég. A könyvméret szabadabban választható, a kemény tábla prégelhető, és még lemosható oldalpárokkal is operálhat a tervező, ha akar. Illeszthet a lapokhoz Braille-írást⁹ vagy vízjelet is. A külföldi piac tele van kreatívabbnál kreatívabb könyvtestekkel, amelyekben akár a környezettudatosság olyan szinten képes jelentkezni, ami nálunk elképzelhetetlen (megfizethetetlen) lenne.

„Én vagyok itt, Piroska!”¹⁰

Gyors, intenzív korszakot élünk. Az online felületek bővülésével és a manuális technika háttérbe szorulásával még inkább felgyorsultak a folyamatok. A nyomdatechnika olyan ütemben fejlődik, hogy az ofset és a digitális nyomtatás minősége elképzelhetetlen léptékben közelít egymáshoz. Ugyanakkor rengeteg tehetséges grafikus, illusztrátor és író, költő bukkan fel évről-évre. A kiadók pedig nagyon jó szemmel illesztik egymáshoz ezeket a világokat egy akár csak egy könyvtest erejéig, egyre bátrabb kiadványok látnak napvilágot. A sorozatok¹¹ kifejezetten izgalmas terepet adnak

9 Pontírás, látássérülteknek.

10 *Piroska és a farkas* (Grimm testvérek)

11 Amelyekben a szerző és az illusztrátor több könyvön dolgozik együtt.

Makhult Gabriella: *Lawrence Schimmel: Az én csodálatos tesóm.* Csimota, 2018.

egy alkotópárosnak. Ahogy egy másik izgalmas terep amikor az író és az illusztrátor/tervező személye ugyanaz.

Az 1. Budapesti Illusztrációs Fesztivál¹² nagyon értékes állomása a szakmának. Itt nem csak a szakma fiataljai és elismertjei állíthattak ki közösen, hanem az érdeklődők is összetett képet kaphattak a kortárs képzőművészet ezen szegmenséről. Technikákkal, módszerekkel és műfajokkal ismerkedhettek, miközben meggyőződhetek arról, hogy az illusztráció nem csupán a gyermekkönyvek sajátja. A vitanap, a szakmai fórumok, műhelyek mind ehhez tettek hozzá. Pár napon át a képi megjelenítésé volt a főszerep.

„– Ej, nagymama, de nagy a szemed! – Hogy jobban lássalak!”¹³

Nagyon fontos, hogy az egyre fejlődő és alakuló illusztrációs könyvekkel felnőjön egy kritikaíró generáció is, amely érdemben és nívósan képes reflektálni a grafikai megjelenítésre egy-egy könyv kapcsán. Amelyik értse és lássa az összefüggéseket a betű és a vonal között, és láthatóvá tegye ezt a befogadó számára is. Kövesse egy-egy alkotó szakmai útját, el tudja helyezni az adott kiadványt ezen a palettán. Ha elemzi a szövegfolyamot, akkor a képfoltokat is értelmezze, főleg egy olyan könyvnél, ahol az illusztráció mellérendelt viszonyban áll a szöveggel. Szerencsére kialakulóban van az ilyen minőségre érzékeny recenziós trend. Ez a szakmának is egy rendkívül fontos visszajelzést nyújtó fórum, és az olvasónak is kapaszkodókat, referencia pontokat adó segítség az értelmezéshez. Mondhatni finomhangolás, amelyben az olvasó rálátást kaphat olyan árnyalatokra, amelyek csak bizonyos

fénytöréseknél láthatóak. Ezzel talán bátrabban nyit majd egy merészebb és rendhagyó könyvtetek vizuális és narratív anyaga felé is. Érdekelni és talán értékelni is fogja ezeket a kiadványokat, frissítve ezzel a piaci trendeket.

„Nagymama megette a kalácsot, megitta a bort, és új erőre kapott tőle.”¹⁴

A szakácskönyvek *design* egyeduralma egyre inkább megtöri látszik. A kifestők, a silent book¹⁵ műfaja, az illusztrált felnőtt könyvek sikere nagy reményre ad okot. A kép és a szöveg egyenrangú viszonya, esetenként még összekacsintó játéka új teret adhat a könyvtárgyak újraeledésének. Olyan minőségi könyvtetek születésének, ahol az illusztráció akár interpretálja, vagy egy harmadik jelentést hoz létre a szöveggel való viszonyában. A tipográfiai finomságokat kihasználó belső olvasmányélménye, az izgalmas borítók megkapó hangulata és az érzéletes vizuális kompozíciók teret nyernek talán újra, akár az igény szintjén is. Az illusztrátorok így egyre izgalmasabb helyzetbe hozhatóak, a szerzők pedig érzékenyebbé válnak a vizualításra, mert egyre fontosabbá válik a minőség. Szövegben, képben: vagyis a könyvtesten belül és kívül.

12 Az 1. Budapesti Illusztrációs Fesztivál célja, hogy reprezentálja és megújítsa a hazai illusztrációs művészetet.

13 *Piroska és a farkas* (Grimm testvérek)

14 *Piroska és a farkas* (Grimm testvérek)

15 *Csendes könyv.* Elvéve található a magyar könyvpiacra.

Fatér Anna: Kádár Anna: Titkos átjáró. 2019.

Orosz Annabella: Kertész Erzsi: Labirintó. Cerkabella, 2018.